

MATE KAPOVIĆ

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za lingvistiku

Ivana Lučića 3, HR-Zagreb

mkapovic@ffzg.hr

TOPONIMIJA SELA PRAPATNICE U VRGORSKOJ KRAJINI

U radu se opisuje toponimija sela Prapatnice kraj Vrgorca u Dalmatinskoj zagori. Opisani su toponimi u samom selu, kao i imena obližnjih mjesta te oronimi. U članku se ukratko opisuje i štokavski govor Prapatnica.

0. Uvod¹

Selo se Prapatnice nalazi 4-5 km od grada Vrgorca u Dalmatinskoj zagori. To je tipično selo dalmatinske unutrašnjosti s raštrkanim kućama koje se nalaze uz cestu koja prolazi središtem sela ili su grupirane po zaseocima (koji se zovu po prezimenima jer obično u jednom zaseoku žive rođaci – prezimenjaci). Ima 228 stanovnika po popisu iz 2001. godine. Selo se nalazi između dva brda – višega Matokita i nižega Orava (službeno Orah). U ovom ćemo radu prikazati i pokušati objasniti neke toponime koji se nalaze na području Prapatnicâ i neke važnije toponime u neposrednoj blizini Prapatnicâ. Toponimija ovoga kraja, a ni govor, još nisu prikazani u literaturi pa se ovo može smatrati početnim korakom u tom smjeru. Kao i drugdje, toponomija nam ovoga kraja daje sliku samoga kraja, njegovih stanovnika, povijesti i čovjekova utjecaja na svoj okoliš.

1. Stanovništvo

Današnje stanovništvo Prapatnica i Vrgorske krajine živi ondje kojih 300 godina. Taj je kraj u vrijeme Kandijskoga rata (1645-1669) bio jako opustio. Veli se da je u to doba između Imotskoga polja, Zagvozda i Rastoka ondje ži-

¹ Zahvaljujem se Jozi i Vatri Kapoviću, svojim glavnim informantima.

vjelo svega 90 obitelji. Stoga se onamo naselilo stanovništvo iz zapadne Hercegovine (usp. Vršić 1972: 19–20). Tako je u Prapatnice, Zavojane i Stilja došlo 320 obitelji pod vodstvom fra Tome Bezer-Radatovića. Župa Prapatnice nastaje oko 1720. godine. Za neke se porodice u Prapatnicama i dan-danas pamti da su došle iz Crne Gore – primjerice za Vukoviće i Vukojeviće.

2. Prapački govor

Prapački govor (kao i širi govor Vrgorske krajine) pripada zapadnomu ikavskomu dijalektu. To je ikavski i štakavski govor². Odlikuju ga sljedeće fonološke karakteristike: odraz je jata ikavski, kako rekosmo, uz tek pokoju iznimku (*tèsta* ‘cesta’, *žèlezo*). Nosno **ę* daje uglavnom *e*, a za *a* iza palatala imam potvrdu *zàjāt* ‘uzeti’. Dugi se *ē* i *ō* izgovaraju zatvoreno – ili kao zatvoreno *ē* i *ō* ili kao dvoglas *iē* i *uō*, npr. *mēd*, *n’écū*, *nōs/n’ōs*, *g’óvno*. U zanaglasnom slogu je *ē* rijetko zatvoreno (G. jd. *vòdē*, ali *mätēr*), no *ō* se i tu uglavnom zatvara: *tàk^uō*³. Uglavnom nema redukcije samoglasa (uz iznimke kao *vlikō* ‘ovoliko’ i stalne veze tipa *izà k^učē* ‘iza kuće’), pa ni kratkoga *i* i *u*⁴. Dugo slogotvorno *ř* je uglavnom očuvano (*břz/břza*, *trřg/trřga*), osim u nekoliko primjera (*grřm/grřma*, *grřb/grřba*, *čřtvrtř*) s blagom tendencijom širenja. Dočetno *-l* prelazi u *-a* (*přija* ‘pio’), tj. stapa se s prethodnim samoglasom (*dā* ‘dao’, *stō* ‘stol’). Vokalizira se i u sredini riječi (*dōca*, G. jd. od *dōlac*). Glas *a* prelazi u *e* u riječima *rēbac* ‘vrabac’, *rēst* ‘rasti’, ali ne i u *krāst*.

U govoru se dobro razlikuju *č* i *ć* (*zlòčestř* *zlóćo*). Fonema *h* nema u izvornom govoru (toponim *Òrav* ‘Orah’), postoji u oslabljenu izgovoru sàmo kao plod utjecaja standardnoga jezika. Isto vrijedi i za *f*, koje se javlja u novijim posudnicama iz standarda kao *film*, dok se prije zamjenjivalo s *p* (*Práne* ‘Frane’, *prěško* ‘svježe, friško’, *prřgati* ‘pržiti, frigati’, *prřatar* ‘fratar’) ili s *v* (*vážōl* ‘grah’). Glas se *v* ostvaruje tipično štokavski, kao labiodentalni sonant, a ne kao frikativ. Dočetno *-m* daje *-n* na kraju riječi: *òsan*. U primjeru *mòže/mòre* djeluje rotacizam, ali se čuva i stariji oblik sa *ž*. Odraz je staroga **d* > *đ*, a staroga **st* i **šč* > *št* (*štāp*). Nema jotacije u primjerima kao: *ròdijāk*, *nětijāk*, *divijř*.

Naglasni je sustav tipičan novoštokavski, s četiri naglasaka *˘*, *ˆ*, *˙* i *ˊ* i zanaglasnom duljinom *ˉ*. Razlika je između naglasaka vrlo jasna, a zanaglasne se duljine vrlo dosljedno čuvaju. I preskakanje (*nā mōre*, *zā strāne*, *ū fezeru*) i prenošenje naglasaka (*ū Prapatnice*, *iz Vrgōrca*) se prilično dosljedno provodi (pre-

² Štakavsko-šćakavska granica je na brdu Milina zāsida udaljenom kojih 5 km od Prapatnica (usp. Lisac 2003: 53).

³ Kako je ova zatvorenost dugih *ē* i *ō* uglavnom zalihosno i predvidljivo obilježje, a i kako konkretni ostvaraji ovih glasova često ovise o situaciji i osobi, u toponimima je nećemo posebno bilježiti.

⁴ Čini se da se u mlađem naraštaju javlja tendencija k reduciranju kratkoga *i*.

skakanje rjeđe ako je riječ trosložna ili višesložna). Slog se dulji ispred skupine sonanta i drugoga suglasa (*sûnce*), ali za razliku od imotskih govora, nema duljenja ispred dočetnih sonanata (*jěsan, izgubljen*). Sufiks je *-je* kratak (*cvíce*), kao i *-stvo* (*društvo*). Nastavak je *-ost* dug i iza' (*jákōst, jákosti*).

Što se tiče morfologije, u *o*-osnovama je u I. jd. poopćeno *-on* (*nóžon*), a prema standardnom *-ma* u DLI. mn. stoji *-n* i rjeđe *-man* (u *Prapatnican, žėnan, úšiman, nóžın, pòđın, ljúđın, břcın, vrátın*). U *ā*-osnovama je u ženskim imenima nastavak *-e* (*Íva – V. jd. Íve!*, ali *žėno!*). U imena se na *-o* razlikuje sklonidba ovisno o naglasku: *Mírko, Mirkē*, ali *Stānko, Stānka*. Razlika je određenih i neodređenih pridjeva u potpunosti očuvana (*lūda điteta*).

3. Reljef

Prapatnice su smještene u kotlini između dviju gora – višega Matokita i nižega Orava. Kraj je krški, s puno kamena, ali također i gusto obrastao u šume i raslinje (pogotovu posljednjih godina kako sve manje ljudi drži stoku). Unatoč kršu, plodne je zemlje ipak dovoljno i na području samoga sela, a pogotovu nešto dalje, u tzv. vrgorskim poljima – *Būnini, Rástoku* i *Ĵėzeru*. Do prije dvadesetak, tridesetak godina gotovo je sva zemlja u Prapatnicama i oko sela bila obrađivana. Danas tomu više nije tako, zbog promijenjenih životnih okolnosti i uvjeta.

4. Zemljopisno nazivlje i tvorba toponima

Prije pregleda samih toponima, valja prvo pogledati što u dotičnom kraju točno znače apelativi koji se rabe za označavanje raznih šumaraka, uzvisina, vóda i sl., a koji se javljaju u toponimima, te koja je tvorbena motivacija odnosno porijeklo ovdašnjih toponima. Naglasak će biti na obradbi mikrotoponima u samim Prapatnicama.

Zemljopisno nazivlje:

a) prirodni toponimi – odraz reljefa

gāj (*gāja, ĩspod gāja*) – šumarak općenito. Ne upotrebljava se previše kao apelativ.

dūbrava (*dūbravē*) – također nije u upotrebi kao apelativ.

būs (*būsa, ũ būs*) – gust, malo veći grm. Od gràbovinē, drinovinē, crnògrabovinē, kòstelovinē, jasėnovinē ili različita drveća.

drāga (*drāgē*) – duži usjek u brdu. Poprijeko kroz dragu obično ide put.

dòlac (*dóca*) – pod u brdu, obrađiva zemlja u rupi.

dóčić (*dóčića*) – mali dolac.

dô (*dòla, ũ dô*) – mala udolina. Ne mora biti obrađiva zemlja, može biti i šumica. Pòđ se u njem zove *dòlac*.

pòlje (*nà polje*, *is polja*, N. mn. *pòlja*, G. mn. *pòljā*, DLI. mn. *pòljīn*) – veliko obradivo zemljište, ravnica (nije na strmini).

stīna (*stīnu*, *nà stīnu*, *stīne*, *na stīnan*) – živac-kamen. Veći kamen čiji korijen ide dublje u zemlju.

břdo (*přiko brda*, *nà brdo*, N. mn. *břda*, G. mn. *břdā*, DLI. mn. *břdīn*) – veća uzvisina (npr. Matokit, Orav).

brīg (*brīga*, *nà brīg*, *na brīgu*, *brīgovi*) – manja uzvisina.

úmac (*úmca*), *úmčić* (*úmčića*) – ne upotrebljava se kao apelativ.

glāvica (*glāvicē*) – brežuljić koji se izdiže na ravnu terenu, ne nalazi se u skupini brežuljaka nego stoji zasebno. Oblija, okruglija, šira uzvisina.

rūpa (*rāpa*)⁵ (*rūpē*, *ù rupu*) – udubina kojoj se vidi dno.

jāma (*jāmē*, *ù jamu*) – udubina kojoj se ne vidi dno.

kāmenica (*kāmenicē*) – rupa u kamenu gdje se skuplja kišnica.

tòčila (*tòčīlā*) – drāga kojom voda teče nizbrdo.

pīsak (*pīska*) – ‘pijesak’, *piškovača* (*piškovačē*) – zemljište gdje ima pijeska.

rāzdōlje (*rāzdōlja*) – usjek, dol između dva grebena.

ùleg (*ùlega*) – mjesto gdje je ulegnuto tlo.

kūk (*kūka*, *nà kuk*) – izbočina, izbočeni greben (na brijegu).

b) kulturni toponimi (čovjekovo djelovanje)

lāz (*lāza*, *nà laz*) – uži podić⁶.

pòd (*pòda*, *nà pod*, *na pòdu*, *pòdi*, *pòdā*) – zemljište⁷ neodređene veličine. Opći pojam, može biti bilo gdje, ali mora biti ograđen ili kamenjem (to je jedini način ograđivanja – suhozid) ili prirodno. Može biti i više pòdā zajedno.

njīva (*njīvē*, *nà njivu*, *nà njivi*) – veće obrađeno zemljište.

bāšča (*bāščē*, *ù bāšču*, *ù bāšči*) – vrt ili suhozidom ograđen dio zemlje u brdu.

Ne mora biti obradiv.

vřtā (*vřtla*, *ù vřtlu*) – vrt, manje zemljište uz kuće koji se obrađuje i gdje se obično sadi povrće.

gòmila (*gòmilē*) – umjetno napravljena gomila kamenja; *mālā gòmila* – nastala prilikom trapljenja, iskopavanja kamena; *vělikā gòmila* – grobište, velika hrpa kamenja nasuta oko pokopana tijela.

pòjata (*pòjatē*, *ù pojatu*, *ù pojati*) – mjesto gdje se ostavlja sijeno.

⁵ *Rūpa* i *rāpa* su sinonimi.

⁶ Od ovoga su apelativa često izvedeni toponimi (usp. ARj V: 931 i ERj: 662), a riječ je etimološki povezana s *ljēsti*, *lāziti* itd. Prema glagolima i prema izvedenici *lāzina* s vezanim naglaskom (usp. isto u ARj V: 934 za dva toponima), očekujemo *lāz* – *lāza*, no u mjesnom je govoru samo *lāz* – *lāza* gdje je naglasak G. mlađi.

⁷ U opisima su pojedinih toponima moji informanti često upotrebljavali pojam „komad zemlje“, koji ovdje zamjenjujem pojmom „zemljište“.

kláčina (*kláčinē*) – mjesto gdje se pravi vapno tj. *klāk* (*klàka*).

krčevina (*krčevinē*) – mjesto gdje je iskrčena šuma.

ògrada (*ògradē*) – ili jednako značenje kao u standardu ili ograđeno mjesto gdje raste šumica.

sàrnač/sàranč (*sàrnača, sàranča*) – bunar.

Tvorba toponima:

Ponajviše je toponima slavenskoga porijekla, usp. primjerice *Pràpatnice*, *Lùkovi*, *Úmac* itd. Osim toponima slavenskoga porijekla, postoje i toponimi romanskoga i turskoga porijekla, no njih je puno manje. Kao primjer romanskih toponima navest ćemo oronim *Matòkit* i ojkonim *Bànja*. Oronim *Matòkit* pripada u najstariji sloj iménā, što je očito po njegovu glasovnom obliku. Mlađi je toponim izveden od romanske osnove *Pròpūnta*⁸, a često se i apelativ *vřtā* javlja u raznim mikrotoponimima (npr. *Vřtline*). Od toponima turskoga porijekla možemo primjerice navesti apelativ *bāšča* koji se često javlja u toponimima, npr. *Bākova bāšča*, osim toga primjerice i toponimi *Kúla*, *Àjdūčkō počtvalīšte*, *Sàrnač*, *Bàjam*. Valja reći i da se za određen broj toponima nè dà lako utvrditi etimologije, primjerice za toponime *Ĵàtok*, *Stilja*, *Dijanica* i sl. premda se za neke od njih, poput *Stiljā*, ipak može pretpostaviti da su vjerovatno slavenskoga porijekla.

Toponimi često odražavaju reljef dotičnoga kraja. Mnogobrojni su toponimi dobili ime po zemljopisnim nazivima, odnosno po osobinama terena. Usp. npr. *Rùpine*, *Gòmila*, *Gāj*, *Úmac*, *Rázdōlje*, *Ūlēga*, *Drinov būs*, *Dóčić*, *Dùbrava*, *Dùbokā drāga*, *Pisak* itd.

Također su brojni toponimi dobili ime po osobama – najčešće su to vlasnici dotičnoga zemljišta, a katkada i nisu (nego su to primjerice hajduci koji su ondje boravili). Usp. npr. toponime *Kāpovīcā bāšča*, *Bākova bāšča*, *Pilēntina jāma*, *Périna bāšča*, *Úzin brīg*, *Čúljkovina*, *Mātkovina*, *Andēlijina nĵva*, *Milina zāsida* itd. Poseban pak slučaj čine toponimi nastali od svetačkih imena – *Svētī Ròk*, *Ròč*, *Mijàca* (od *Mijòvil*), kao i toponimi nastali prema zanimanju vlasnika kao *Kováčevina*.

Mnogi su toponimi dobili ime po fitonimima – *Pràpatnice*, *Òrav*, *Drinov būs*, *Kumpirīšte*, *Pòd jasenon*, *Bàjam*, *Poprātinovac*.

Rjeđi su toponimi koji su ime dobili po životinjama – *Golùbīnka*, *Čāvkočača*, *Gāvranovac*.

Postoje i metaforični toponimi poput *Bàdanj* (zemljište koje podsjeća na badanj) ili *Kúla* (srušena kuća koja podsjeća na srušenu kulu).

⁸ Od glagola *propūntat* ‘urušiti se’ (usp. talijanski *punta* ‘ubod, probadanje’).

Česti su i toponimi postali konverzijom od apelativa, kao *Dùbrava*, *Vřtā*, *Gòmila* itd. Pri konverziji često dolazi do upotrebe *pars pro toto*, pa *Sàrnač*/*Sàranč* označava i zemlju oko *sàrnača* ‘bunara’ po kojem je mjesto dobilo ime (jednako i mikrotoponim *Bàjam* koji dobiva ime po *bàjamu* ‘bademu’ koji je ondje rastao). Neki se apelativi rabe u istom obliku i kao toponimi – *Tòčila*, *Rázdòlje*, *Kumpìrište*.

Zanimljivo je da je dosta ojkonima u ovom kraju *plurale tantum* – usp. *Pràpatnice*, *Stilja*, *Mijàca*, *Zàvojāne*, *Lùkovi* itd. Zaseoci pak u samim Prapatnicama imaju imena prema porodicama – *Kàpovići*, *Vègari*, *Grļjušići* itd. Ti zaseoci zapravo predstavljaju rodovska naselja.

Česti su i dvočlani toponimi, gdje prvi član označava posvojnost (*Andèlijina nřva*), karakteristike dotičnoga toponima (*Dùbokā drāga*) ili položaj (*Górnjē Kāšče*).

Što se tiče sufiksa kojima se tvore toponimi, najčešći su⁹:

- nica/nice: *Poslúšnica*, *Pràpatnice*¹⁰
- anica/anice: *Pòljanice*, ? *Dìjanica*
- ina/ine: *Grèdina*, *Tòrina*, *Vinogràdina*, *Rùpine*, *Vřtline*
- ovina/evina: *Čùljkovina*, *Màtkovina*, *Kovàčevina*
- ača: *Pòlača*, *řùgovāča*, *Čāvkoča*
- ovac: *Gāvranovac*/*Grānovac*, *Popràtinovac*
- njāk: *Predènjāk*, *Popràtinjāk*

Sàmo se jednom javljaju:

- ljina: *Dugljina*
- uša: *Poprikuša*
- ovača: *Piskovača*
- ac: *Rùnjavac*¹¹
- ulja: *Piskulja*
- inka: *Golubinka*
- učina: *řamūčina*
- ala: *Vřjala*
- ica: ? *Dìjavica*
- avina: *Kòšavina*
- evina: *Křčevina*
- ala: *Vřjala*

⁹ Kod mogućih je, ali nesigurnih, izvođenja stavljen upitnik. Primjerice, kod toponima *Dìjanica* ili *Dìjavica* nije jasno što je točno sufiks (-*anica*, -*nica*, -*ica*, -*avica* ili ništa), s obzirom da osnova riječi nije jasna. Izostavljeni su sufiksi i primjeri toponima izvan Prapatnica poput sufiksa -*řaneřane* u *Zàvojāne* i *Rásćane* (u drugom primjeru duljine nema zbog uzlaznoga naglaska ispred njega, usp. *blātīšte*, ali *dvōrište*).

¹⁰ Moguće je i izvođenje *prapatn-ice* s osnovom *prapatn-* iz pridjeva *prapatni*.

¹¹ Naravno i *Vřgorac*.

Osim toga valja istaći i arhaični pridjevski sufiks -j: *Rđč*, te posebnu tvorbu toponima preoblikom od veze prijedloga i imenice: *Pòd pojatōn*, *Zà pojatōn*, *Pòd jasenon* (ne postoje toponimi **Pojata i **Jasen). To je tvorba s lokalizacijskim motivom.

Ne navodimo sufikse koji su sudjelovali u tvorbi apelativa koji su onda konverzijom postali toponimima, kao što su: *Crnā kàmenica*, *Plòčnē kàmenice*, *Úmčić*, *Dòčić*, *Vrtlic*, *Úmac*, *Rùpica* itd. Tu sufiksi -ica, -ić, -ac nisu toponimij-ski sufiksi.

5. Ojkonimi

Pràpatnice (g. Pràpatnīcā, is Prapatnīcā, a. ù Prapatnice, l. ù Prapatnican). Stanovnici se Pràpatnīcā nazivaju *Pràpačāni* (jd. *Pràpačanin*, *Pràpačānka*), a pridjev je *pràpačkī*¹². Ime je sela *plurale tantum* iako je na natpisu na ulazu u nj koji je donedavno ondje stajao krivo pisalo Prapatnica u jednini¹³ (toponim koji doista drugdje postoji). Svi stanovnici govore taj ojkonim samo kao *plurale tantum*, i to se dobro slaže s drugima imenima selâ u toj krajini, od kojih su mnoga također *pluralia tantum*, npr. *Stilja* (g. *Stiljā*) i *Lukovi* (g. *Lukóvā*) odmah u susjedstvu, *Zàvojāne* (g. *Zàvojānā*), *Rášćane* (g. *Rášćānā*) itd.

Stanovnici sela nemaju pučkih etimologija o njegovu imenu, ali je jasno da je ono dobilo ime po paprati. Paprat raste na više mjesta u selu, a jamačno je prije bila rasprostranjenija, ali je istrijebljena pri stvaranju obradivih površina. Izvođenje toponima od jedne od inačica riječi *paprat* nije nimalo neobično i taj je korijen vrlo plodan ne samo u hrvatskoj, nego i u cijeloj slavenskoj toponimiji. Ime je nastalo ili izravno od lika *pràpāt* ili je ime *Pràpatnice* nastalo premetanjem izvornoga *Papratnice*¹⁴. Danas se u samim Prapatnicama za tu biljku veli *paprāta* ili *poprāta*, što su očito oblici izvedeni iz drugoga psl. oblika -*paportъ, *poportъ¹⁵. Sama je riječ *p(r)āp(r)āt* (i u drugim oblicima)¹⁶ i inače jako plodna u toponimiji, kako re-

¹² U mjesnom se govoru razlikuju *č* i *ć* tako da se vjerojatno treba izvoditi *Pràpačanin* < *Prapat-čanin*, a po tom i pridjev *pràpačkī*. Eventualno se može pretpostaviti i razvoj *Prapatnicjanin* > *Prapat(ni)čanin* > *Prapačanin* i *prapat(ni)čki* > *prapačkī*.

¹³ Tako, krivo, piše i u ERJ (:915): »Pràpatnica (Vrgorac, 228 stan.; Trogir, 315 stan.)«. Mjesto se kod Trogira doista zove Prapatnica, a ne Prapatnice.

¹⁴ Čini se da se sâm oblik *pràpāt* ne može izravno izvoditi iz psl., nego da je nastao poslije, premetanjem *pāprāt* > *pràpāt* ili disimilacijom *prāprāt* > *pràpāt*. *Pràpāt* neće biti izvorno jer slavenski u drugom dijelu te riječi uvijek ima -*portъ, *-porđъ, *-pōrtъ (v. dolje), ali nikada samo -*pātъ.

¹⁵ Naglasna se razlika između *Pràpatnice* i *poprāta* objašnjava time što u prvom obliku imamo dugo -a- u prvom slogu koje nosi psl. akut, dočim je u drugom obliku u prvom slogu kratko -o- pa je naglasak na kraju. *Paprāta* je zacijelo prema *poprāta*.

¹⁶ Riječ je *pāprāt* nastala od praslavenske riječi *pāportъ. Ta je riječ srodna s litavskim *papārtis* i latvijskim *papaŗds* i može se raščlaniti na predmetak *pā- koji znači 'neprav, lažan' (usp. hrv. *pābirak* i sl.) i na *port- 'krilo, pero'. Predmetak *pā-* ima (kao i prefiks *prā- > hrv. *prā-* kao u

kosmo. ARj (XI: 367-8) za Prapatnice navodi »f. pl. seoce u Dalmaciji u kotaru imoskom. Mašek 50 (piše i Prapatnice), – selo u kotaru makarskom. Mašek 72«¹⁷.

Vrgorac (Vřgōrca, iz Vrgōrca, ù Vrgorac, ù Vrgōrcu) – grad, središte Vrgorske krajine i stara hrvatska župa, 1697 stanovnika. Stanovnici su Vrgorca *Vřgorčanin/Vřgorčānka*, mn. *Vřgorčāni*, a pridjev je *vřgorskī* (i *vřgoračkī*¹⁸). Ime se naselja izvodi, kako piše i u ARj, iz Vrh-gorac, i to doista donekle odgovara smještaju Vrgorca (gora je dakako *Matōkit*), no osim toga ‘vrh’ tu može označavati i stranu svijeta (usp. i prezime *Vrdōljāk*). -h- se u tamošnjem govoru nikako ne izgovara (tako se veli »nā vri¹⁹ Matōkita« umjesto »na vrhu Matokita«, usporedi i drugi oronim *Ōrav* ‘Orah’). Iako bi se, s obzirom na to da je riječ (sufiksalna) složenica (Vrh-gor-ac), očekivao naglasak *Vřgorac*, a taj je naglasak doista i zapisan u ARj (i u Karadžićevu i Ivekovićevu rječniku), a i ja sam ga čuo od ljūdī koji žive u drugima krajevima Hrvatske i Bosne (kao spontan naglasak), ime stanovnici krajine izgovaraju samo sa silaznim, pomaknutim naglaskom *Vřgorac*, *Vřgōrca*, *vřgoračkī* itd. Tu je očito naglasak u imenu mjesta u samoga stanovništva inovirao, dočim stanovnici drugih krajeva imaju očekivan, sustavan oblik (istina je doduše da nemaju previše razloga spominjati Vrgorac s obzirom na to da nije posrijedi veliko gradsko središte ili sl.)²⁰. Kako stariji naglasni obrazac može biti zadržan u toponimu, vidjet ćemo i poslije na primjeru zaseoka *Lukōvā*.

prāumuk, *prādjed* itd.) uvijek vezan naglasak na sebi (kratki silazni u hrv., stari akut u praslavenskom), što se vidi i u izvedenicama: *prāpāt* – *Prāpatnice* (duljina se krati pravilno u četverosložnoj riječi, v. Kapović 2003:77), gdje naglasak ostaje vezanim. U litavskom je i latvijskom posvjedočena kratka inačica toga predmetka *pa-, to je povezano sa slavenskom varijantom *porortь (usp. top. Popratnice u Bosni, ARj). Drugi se dio složenice *port- vidi u lit. *partys* ‘biljka Botrychium’, srednjoirskom *raitih*, galskom *ratis* ‘paprat’, staroindijskom *parṇa-* ‘list’, *pārpatas* ‘neka biljka’, avestičkom *parəna-* ‘pero, krilo’, starovisokonjemačkom *fern*, njemačkom *Farn(kraut)*, engleskom *fern* itd. U slavenskim se jezicima, kao i u hrvatskim govorima u ovoj riječi dogodilo puno disimilacija i asimilacija (već u praslavenskom) pa je ova riječ posvjedočena u mnogim likovima: u hrv. kao *pāprāt* < *pāporortь; *prāprāt* < *pōrporortь; *paprot* < *pāproty; *paprut* ⇐ *praprut* ⇐ *praput* < *porporyt < *parpanti < *parparti < *paparti; *prāprāt* < *porporortь; *prāpāt* < prāprāt < *pōrporortь itd. Takovi likovi često supostoje i u istom govoru, svi su posvjedočeni i u toponimima (koji također mogu varirati, v. gore), a jednaka se takova varijacija odrazā javlja i u drugim slavenskim jezicima, usp. slovenski *prāprot*, dij. *pāprat*, *prāprat*; češ. *kaprad*’, slovački *paprad*’ itd. Za iscrpnu raspravu o etimologiji slavenske riječi ‘paprat’ i o toponimima od nje izvedenicama, v. Šivic-Dular 1990, 1994.

¹⁷ Podatci su u ARj uzeti od A. (L.) Mašeka iz djela *Repertorio delle località del regno di Dalmazia* (Zara 1872) i *Geographisch-statistisches Repertorium der bewohnten Orte im Königreiche Dalmatien* (Zara 1888).

¹⁸ Ovaj je drugi pridjev mlađi.

¹⁹ Ili »nā vr’«.

²⁰ Obrnut primjer u toponimiji vidimo na primjeru Vukovara i Beograda. Vukovarčani su većinom zadržali svoj, stariji naglasak imena mjesta *Vukōvār*, dočim je u drugim krajevima jako raširen mlađi lik *Vūkovār* (kao *seminār* > *sēminār*). Jednako tako, stanovnici su Beograda dobro zadržali staro mjesto naglasaka *Beōgrad* < (kanovačkim duljenjem) *Beògrad* umjesto mlađega mjesta naglasaka *Bēogrād* (kao *blagōslov* > *blāgoslōv*) koji je raširen drugdje u Srbiji ili Hrvatskoj.

Stilja (*plurale tantum*, sa Stiljā, íc na Stilja, na Stiljīn/nà Stiljīn). Selo iza Prapatnicā putem iz Vrgorca. Stanovnici se zovu *Stiljani*. U ARj (XVI: 565) piše »f. ime selu kod Vrgorca u Dalmaciji, Krajna Stija, Srednja Stija²¹. Adm.-ter. podjela NRH (1951) 32«, gdje je krivo stavljena oznaka »f.« umjesto »n. pl.« jerbo je očito u podacima bio napisan samo n. množine (srednjega roda) koji su obrađivači ARj krivo protumačili kao N. jednine ženskoga roda. No ime se navodi i u drugom obliku kao *plurale tantum* ženskoga roda Stije »f. pl. ime selu kod Vrgorca u Dalmaciji. Sablar 396. Mašek 72. Adm.-ter. podjela NRH (1951) 290« i također kao *plurale tantum* muškoga roda Stiji »m. pl. ime selu kod Vrgorca u Dalmaciji. Etnogr. zborn. 12, 149«. Zanimljivo je da uz tri varijante zapisane, nije zapisana samo ona koja je prava! Dočim se prva varijanta može protumačiti, kako rekosmo, tako što je pravi oblik Stilja krivo analiziran, oblik je Stilji kao n. mn. m. r. vjerojatno posljedicom kriva izvođenja nominativa iz kosih oblika kao na Stiljīn, dočim se Stilje kao n. mn. ž. r. može protumačiti samo krivim izvođenjem nominativa iz genitiva množine *Stiljā*. No možda su posrijedi samo pogreške u prepisivanju ili zapisivanju podataka.

U ARj je pod natuknicom stija (2.), nažalost bez naglasaka, zapisano »f. ono što se podstire pod kohe; vidi steļa. U Popovićevu srp.-nem. rječniku (Pferdestreu)« i to bi nas moglo uputiti na etimologiju toponima Stilja. Riječ *stèlja* prema ARj (XVI: 525) znači: ono što je prostrto za blago da na tom počiva; postelja, prostirač; počivalište, logor, konačište²² itd. Očito je da takovo porijeklo ne bi bilo čudno za toponim. No problem čine različit vokalizam i naglasak (vezan u *stèlja*²³ i slobodan u *Stilja*). U staroslavenskom su posvjedočeni likovi *stlati/stelje* gdje vidimo osnovni korijen *stel-* i reduciran prijevojni oblik *stl-*. Reducirani se prijevoj na *-b-* može produljiti u *-i-* pa odatle ima posvjedočeno *nastilj* (Belostenec), *nastilje* (Jambrešić), slovenski *postiljati*, *zàstiljati*, *-ām* (Srijem, u Karadžića) (Skok III: 331-2).

Kāšče (Kāšča, iz Kāšča, ù Kāšče, ù Kāšču)²⁴. Selo iznad Stijā. Stanovnici se zovu *Kāščani*, a selo se dijeli na *Górnjē* i *Dò(j)nĵē/Dò(j)nĵē Kāšče*. Etimologija je nejasna.

²¹ Informant iz Prapatnica nije nikada čuo ovih naziva.

²² Zanimljivo je da *stèlja* na kajkavskom, čakavskom i slovenskom može značiti i „paprat“, što bi moglo upućivati na vezu s imenom *Prapatnice*.

²³ S obzirom da se ova riječ, kako ćemo vidjeti, izvodi od ie. *(s)tel- s s-mobile nema razloga da tu bude vezan naglasak, no on je mogao biti oblikovan tako što je riječ krivo raščlanjena kao složenica *s-telja*, a u složenicama se očekuje takov naglasak (vezan za prvi slog osnova, usporedi *stòka* < *sʔ-tòka, *slòga* < *sʔ-lòga, gdje su doista posrijedi složenice). Druga je mogućnost da je to naglasak tipa *vòlja*, *kòža*.

²⁴ Čudno izgleda ovo *-šč-*, od prvotnoga bi se skupa *šč/št očekivalo ovdje *-št-*, a od drugotnoga *-stj-*: *-šč-*. Možda je *Kāščani* prema tvorbama s *-ćani* (kao *Prāpaćani*) pa je odatle *-č-* uneseno i u *Kāšče*.

Lŭkovi (*plurale tantum*, Lukóvā, Lŭkove, u Lukòvīn). Zaselak iznad Kašča. Stanovnici su *Lukóvčani*. Naziv se uglavnom upotrebljava u g. mn. (*iz*) *Lukóvā*, a. mn. (*u*) *Lŭkove* i u l. mn. *u Lukòvīn*, dočim se n. mn. rjeđe može čuti. Etimologija je jednostavna (*lŭk* – *lŭkovi*) iako motivacija za ime nije očita. U ovom se ojkonimu čuva stari naglasni obrazac slavenske naglasne paradigme *c* (kao *bŏgovi*, *bogóvā*, *bogòvima* ili *gràdovi*, *gradóvā*, *gradòvima*) s promjenljivim naglaskom u g. i dli. mn. Stariji ljudi u Prapatnicama još govore *dŭbovi*, *dubóvā*, *dubòvīn*; *plŭgovi*, *plugóvā*; *šīnovi*, *sinóvā*; *zècovi*, *zecóvā*, *zecòvīn*; *gòlubovi*, *golubóvā*. U govoru se mladih to mijenjanje naglasaka uglavnom izgubilo pa imamo oblik *dŭbòvā* umjesto starijega *dubóvā*. No u ovom se toponimu stari obrazac dosljedno čuva kod svih govornika. I inače se tako zna dogoditi da se u toponimima u naglasnom pogledu čuva starina.

Mijāca (Mijācā, u Mijāca, u Mijācin). Selo iza Lukóvā kada se prođe *Milina zāside* (za to vidi dalje). Kao i *Stilja* i *Prāpatnice*, i ovo je ime *plurale tantum*. Ime je vjerojatno povezano s imenom brda *Mijòvil*, dakle *Mijāca* nastaje od *Mijo* iako je sufiks *-āca* pomalo neobičan, tj. tvorba nije posve jasna.

Bānja (Bānjē, ũ Banju, ũ Banji) – selo u plodnoj dolini *Bŭnini* ispod Vrgorca (koja se jednako zove – *Bānja*). Stanovnici se zovu *Bānjāri*. Selo je zbog plodnosti doline u kojoj ima puno vode dobilo ime *Bānja* (sama je riječ očito romanskoga porijekla, usp. talijanski *bagno*, a za etimologiju vidi Skok I: 108). Toponimi su istoga oblika jako česti (usp. ARj I: 176-7).

Rāvča (Rāvčē, nā Rāvču, nā Rāvči). Naselje prvo do Vrgorca s druge strane Matokita, na cesti prema Zagvòzdu i dalje. Stanovnici se zovu *Rābačāni* (*Rābačanin*, *Rābačānka*), a pridjev je *rābačkī*. U ARj (XIII: 415) stoji »f. selo u makarskom kotaru u Dalmaciji. Mašek 72. V je postalo od -b-, a to se vidi odatle, što se u navedenom kraju govori Rabačanin, rabački. Stojković.« Iako obrađivač u ARj tvrdi da je -b- starije, to nije sigurno, jer kao što se može zamisliti nepravilna promjena *Rāvča* < *Rābča/Rāpča, može se isto tako zamisliti i *rāvčākī > *rābačkī*. Nejezikoslovac Vrčić (1972) izvodi ime *Rāvča* od riječi *rab* 'sluga' (ovdje bi to bio najamnik, obrađivač zemlje) i potkrjepljuje to podatkom da je baš na predjelu današnje Ravče makarski kaptol imao dosta zemlje koju su stanovnici Ravče obrađivali. No naglasak riječi *Rāvča* i *rābačkī* upućuje na vezani naglasak (od osnove *rāb- ili *rāv-), čemu se protivi bilježenje riječi *rab* kao <raab> u starijih pisaca (Glavinić, Matović, v. ARj XII: 827) te povezane riječi *rābiti*, *rāba* (usp. della Bella <rāba>, ARj XII: 829) i *rābota* koje ne upućuju na vezani naglasak (naglasnu paradigmu *a*)²⁵. To čini ovu etimologiju jako upitnom.

²⁵ Ipak, Rešetar za Prčanj navodi *rāba* (ARj, *isto*).

Zaseoci u Prapatnicama:

Kako rekosmo, zaseoci u Prapatnicama imaju imena po prezimenima. Kako prezimena pripadaju antroponimiji, a ne toponimiji, ovdje ćemo samo popisati sva ta prezimena u funkciji i obliku ojkonima:

Vûkovići, Grljušići, Miletići, Glamùzini (jednina: *Glamùzina!*), *Ujduri, Đugumi, Tólji, Vègari, Vûkojevići, Kâpovići, Mâšići* (piše se <Maršić> (!), ali se nikada ne čita tako), *Ĵelavići, Ćulàvi*. U ženskim se oblicima prezimena upotrebljava sufiks *-uša*: *Kâpuša, Ćulàvuša, Vègaruša, Milètuša*, rjeđe *-uška: Grljuška*.

Neka su od ovih prezimena, kao *Vègar*, vlaščkoga porijekla. Prezimena su *Vûković, Miletić, Vûkojević* crnogorskog porijekla (narod još pamti koje su se porodice doselile prije nekoliko stotina godina iz Crne Gore), a *Ujdur* i *Đugum* su turskoga porijekla²⁶. Prezime *Kâpović* dolazi od talijanskoga *capo* [kâpo] ‘vođa’ i po svoj je prilici nadimačkoga postanja.

6. Oronimi

Matòkit (Matòkita, nà vri/nà vr’ Matòkita »na vrhu Matokita«) – brdo visoko 1063 m ispod kojega su smještene Prapatnice i na čijim obroncima, uvjetno rečeno, s druge strane leži i Vrgorac. Ime dolazi od vulgarnolatinske sintagme *monte akūtu ‘gora sa šiljastim, uskim vrhom (dosl. oštra gora)’ (latinski *mons acūtus*). Ako se Matokit pogleda iz udaljenosti s istočne strane, primjerice iz Hercegovine²⁷, jasno je zašto je dobio to ime jer je doista šiljasta vrha; sâm vrh brda (Prapačani za Matokit vele da je to brdo) nigdje nije širi od nekoliko metara. Vulgarnolatinski *montakūtu daje u hrvatskom *Mòtokyť (s pravilnim prijelazom *onC > *q kao u toponimskom predmetku *su(t)-* < *sqt- < *san(k)t- ‘sveti’ npr. *Sutivan, Supetar* itd., *a > o kao u *Salōna* > *Solin* i *ū > *y kao u *Tragūrium* > *Trogyť > *Trogir*²⁸). Oblik bi *Mòtokyť pravilno trebalo dati *Mutòkit* što je doista potvrđeno kao oronim drugdje (ovaj se oronim, logično s obzirom na opisno postanje, često javlja²⁹), no u slučaju se naše-

²⁶ Zanimljivo da je porodični nadimak Đugumâ – *Bakráci*, shodno etimologiji njihova prezimena, a da prezime *Ujdur* doista dobro opisuje one koji ga nose, vele stanovnici sela (usp. *ujđurma* ‘nepodopština’ i izreku: *jão Tũrcĩn kũd Ujđuri prõđũ, jão Ujđurĩn kãd prĩ(d) boga dõđũ*).

²⁷ U Hercegovini se za veliku udaljenost kaže »odavde do Matokita«.

²⁸ Slaveni su još po dolasku u ove krajeve imali u svojem fonološkom sustav *ū i *a koji su poslije prešli u *y i *o i u domaćim riječima (*babu > bobř, *mũši > *myř). Da su upravo bili posrijedi *ū i *a itd. vidi se po zapisu slavenskih riječi u drugim jezicima (latinskom, grčkom) u najstarije doba i po odrazu slavenskih posuđenica u drugim jezicima (npr. u toponimima u Austriji ili Grčkoj).

²⁹ Usporedi i hrvatsku varijantu takovih oronima – Oštro brdo itd. Također *Okić* < *akūtu-, *Oštrc* itd.

ga imena dogodila prvo asimilacija u-o ⇒ o-o pa je od *Mutokit* nastalo *Motokit* što je također posvjedočeno u drugom kraju – ‘brdo blizu Velikog Grablja, Hvar’ (Skok II: 389), da bi se onda *Motokit* disimilirao (o-o ⇒ a-o) pa tako *Motokit* ⇒ *Matokit*³⁰. Još usporedi (Skok II: 390) nazive *Montokuc* (brdski greben na Mljetu) (mlađega postanja, što se vidi po očuvanju *-ont-*, *-u-* i dočetnom *-c* kao u tal. *aguzzo*. Kao paralelu možemo navesti i toponim *Mutògras* < vulgarnolat. *montagrassu³¹ (*monte grassu prema latinskom *mons crassus* ‘debelo brdo’, usp. talijanski *monte grasso*) u Poljicima i drugdje. Naglasak je u riječi *Matòkit* očekivan (romansko dugo *ū daje slavensko *ū sa starim akutom što onda daje pravilno *ŷ > ì u hrvatskom, *Matòkit* < *Matokît).

Òrav (Òrava, na Òravu) – niže brdo nasuprot Matokitu. Između Orava i Matokita leže Prapatnice. Ime dolazi od riječi *orah* s umetnutim i poopćenim *-v-* u zijeku. Nije jasno zašto baš to ime (za Orav je rečeno da je prije bio pun jasena i da se moglo skakati »s jäsena nã jasën«). Sama je riječ za *orah* kao plod različita – veli se *òras* s poopćenim *-s-* prema množini (*òrasi*). Dakle, u oronimu se i apelativu različito rješava problem nestajanja *-h-* kojega u mjesnom govoru izvorno nema. Dakako, i logično je da brdo nije *Òras jer ime, dakako, nema množine iz koje bi moglo prodrijeti *-s-*.

Kako postoji i istoimeno selo (290 stanovnika), moglo bi biti da je upravo od toponima postao oronim. Toponimi su od apelativa *orah* prilično česti – usp. toponime kao *Orahovica*, *Orašje*, *Orašac* kod Dubrovnika itd. I mikrotoponimi od toga apelativa nisu rijetki (v. ERj 883).

Mílina zàsida (Mílinē zäsídē) – brdo, odnosno brdski prijelaz iznad Lukóvā (danas onuda ide cesta prema Poljicima). Ondje je hajduk Míle »sačekívā i pljäckā« pa je po tom taj prijelaz dobio ime.

7. Toponimi u Prapatnicama i okolici³²

A. Zemljopisna imena uvjetovana fiziogeografskim svojstvima tla

A.1. Zemljopisni termini u toponimiji

Ovamo se svrstavaju jednočlani toponimi nastali konverzijom ili afiksalkom tvorbom od apelativa ili prijašnjih apelativa.

³⁰ Zabilježio sam i varijantu *Metòkit*, nastalu daljnjim razjednačavanjem od *Matòkit*.

³¹ Nije jasno zašto ova riječ ne glasi *Mutògros jer bi se očekivalo da će romansko kratko *-a-* u *grass-* dati slavensko *-o-*. Možda je posrijedi lažno poistovjećivanje s *-ra-* kao rezultatom metateze likvida (kao da je zapravo posrijedi praoblik **montagarsu)?

³² Zbog golemo broja mikrotoponima teško je pretendirati na iscrpnost, a valja napomenuti da se pojedini mikrotoponimi (podovi i sl.) zovu katkada i različito ovisno o pojedinoj obitelji. U podjeli mikrotoponima načelno slijedim podjelu u Šimunović 2004.

Grèdina (Grèdinē) – zemljište. Jamačno izveden od riječi *grèda*, ali je motivacija nepoznata (*grèda* nema značenja vezana uza zemlju u mjesnom govoru).

Pòljanice (Pòljanīcā) – zemljište poviše Vrgorca u brdu, prema Matokitu, gdje ima nekoliko pòdā.

Jāmūčina – zemljište »ispò Zadrugē«. Nekoliko jama, danas sve zaraslo.

Rūpica – pod kod Vukojevića njive.

Dòlac (Dóca) – pod kraj Poprikuše.

Dóčić – kraj Čuljkovine podić.

Dùbrava – ime je poda nastalo jednostavnom konverzijom staroga apelativa *dùbrava* (apelativ vjerojatno nije označavao samo šumu dubova/hrastova, nego šumicu općenito).

Bàjam (Bàjama) – ime poda, po bajamu (‘bademu’) koji je bio ondje.

Gāj (Gāja, ũ Gāj) – borovi na Oravu, veće područje.

Ŭlēga (Ŭlēgē) – drāga na Oravu, između Ŭzina brīga i Périnē stājē. Onuda ide put.

Tòčila (Tòčilā) – drāga na Matokitu kojom teče voda. Toponim nastao konverzijom od apelativa *tòčila*.

Rūpine – rupe na Oravu.

Ŭmac (Ŭmca) – brijeg na obroncima Matokita, s prapačke strane. Etimologija je jednostavna – *Ŭmac* je mali *hūm*.

Ŭmčić – brežulčić na Matokitu.

Rázdòlje (Rázdòlja) – iza Ròča, na strani suprotnoj od Vrgorca gdje se vrh Matokita spušta, rasjek u kojem raste drveće. Nastao jednostavnom konverzijom od apelativa *rázdòlje* (v. gore). Prema ARJ XIII: 510-1 apelativ *razdolje* znači ‘poveća duguļasta dolina’ i dolazi osim kao ime dolinama i kao ime selima.

A.2. Toponimi s obzirom na razmjestaj, oblik i izgled tla

Ovamo pripadaju toponimi metaforičnoga postanja. Postanje i motivaciju u mnogo slučajeva nije moguće otkriti.

Toponimi s obzirom na oblik tla ili kojega objekta u tom kraju

Bàdanj (Bàdnja) – zemljište na Oravu.

Sèdlo (Sèdla) – ime dijela na vrhu Matokita s vrgoračke strane, a prije najvišega vrha, Svetoga Roka. Ondje je vrh uleknut i izgleda kao sedlo pa mu odatle valjda i ime. Ljudi kažu da se ondje može sjesti na kamen tako da jedna noga bude s jedne, a druga s druge strane brda (kao u sedlu) pa mu odatle ime.

Kúla (Kúlē) – srušena kuća prema Oravu. U narodnoj mašti pretvorena u ruševine kule, a ne obične kuće.

Toponimi koji označuju izgled terena

Dugljina – pod gdje su bile loze. Pod je uzak i dug pa mu odatle i ime.

Okrúglo – jama 10-ak metara ispod Sv. Roka, na strani prema Ravči.

Cřnī úmac (Cřnōga úmca, nà Cřnōn úmcu) – manji brežuljak iznad Umca. Dobio je ime po *crnògrabu* (crnom grabu) koji ondje raste (a i inače raste u višim predjelima Matokita).

Plèsno (Plèsna) – predio na vrhu Matokita istočno od Roča. Postanjem vjerojatno od *ples-* „gol“.

Rùnjavac – pod gdje ima sitna grmlja, drače pa je stoga *rùnjav*.

Toponimi određeni odnosom prema prirodnim ili kulturnim objektima

Pòd pojatōn, Zà pojatōn – pod blizu pojate (tu *pòjata* nije toponim).

Pòd jasenon – pod blizu stabla jasena (tu *jàsēn* nije toponim).

Toponimi koji su dobili ime po svojim karakteristikama u širem smislu

Pòlača (Pòlačē) – njiva. Ime dolazi od priloga *pòla* (polovica zemlje)³³.

Pròpūnta (Pròpūntē) – velika jama kod Zadruge nastala urušavanjem između kamenja. Od glagola *propūntat* (‘urušiti’ – kada se misli na zemlju).

Jùgovača (Jùgovačē) – jama iza Sedla prema Vrgorcu. Kada puše jugo, iz nje se čuje huk i odatle joj ime. Stari su govorili: »čūjē se Jùgovača, pròmīna će vřīmena?«

Poslúšnica (Poslúšnicē) – brežuljčić iznad ceste između Prapatnicā i Stijā. Nalazi se na uzvisini gdje se izdaleka može čuti tko dolazi, pogotovu noću pa joj možda odatle ime.

Vijala (Vijalē) – predio gdje »vījē vřitar« pa mu odatle ime.

A.3. Toponimi koji označuju površinska svojstva tla

Ovamo pripadaju dvočlani toponimi s pridjevima kao: *širok, dubok, ravan, malen* itd.

Širokī brīg (Širokōga brīga) – brijeg na Matokitu, usporedno s Umcem.

Širokā jāma (Širokē jāmē) – jama ispod Sv. Roka na Matokitu.

Dùbokā drāga – drāga između Prapatnica i Vrgorca.

Dùbokī (Dùbokōga) – više pòdā. Ime je očito krnja sintagma, vjerojatno od *Dùbokī pòd.

³³ Ondje nema nikakve ruševine i toponim nema nikakve veze s romanskim *palatia.

Râvnī pòd – motivacija je imena jasna.

Mâlā lāzina (Mâlē lāzinē) – ime jednoga poda zemlje na Matokitu iznad Umca. Ime je izvedeno od apelativa *lāz, lāza* ‘mali pod, zemljište (istrapljen u kamenu) i sl.’.

Vēlikā stīna (nà Velikū stīnu) – stijena s koje puca pogled na selo, nikomu ne pripada.

A.4. Toponimi koji se odnose na sastav i osobitosti tla

Písak, Pískovača, Pískulja – tri poda pjeskovite zemlje. Prva dva toponima jednaka su apelativima iz kojih su izvedeni konverzijom. *Písak* metonimijom znači i „mjesto gdje ima pijeska“.

Vodētina – predio od Umca do Grljušića. Zemlja je ondje vlažna, ima vode pa je motivacija imena posve jasna.

A.5. Toponimi izvedeni od naziva bilja

Za primjer ovakva toponima, usp. i ime sela Prapatnice za koje vidi gore.

Poprätinovac/Poprätinjāk/Paprätinjā – tri poda s imenima izvedenim od *paprāta/poprāta* jer je na njima bilo paprati.

Drīnov būs (Drīnova būsā) – drijenov šumarak.

Drīnova jāma – u dotičnoj jami na Matokitu ne raste više drijen (*drīn*) nego bademi.

A.6. Toponimi izvedeni od naziva životinja

Grānovac (Grānōvca) i **Gāvranovac** (Gāvranōvca) – zemljište (kod *Božiničičā kùčē*) – *Grānovac* je skraćeno od *Gāvranovac*, neobično je da ispada naglašeni slog. Motivacija toponima nije jasna, tj. nije jasno je li ime nastalo od apelativa *gāvran* ili primjerice antroponima *Gāvran*.

Golūbīnka (Golūbīnkē) – jama na Oravu. Izvedeno od *gōlūb*, ali motivacija nije jasna.

Čāvkovača (Čāvkovačē) – jama ispod Sv. Roka. Ime joj vjerojatno treba izvoditi od apelativa *čāvka*, ali značenjska veza nije jasna.

A.7. Relacijski toponimi – toponimi određeni odnosom prema drugim toponimima

Ovamo ne ubrajamo toponime koji su također određeni relacijski, ali ne prema drugim toponimima kao *Pòd pojatōn*, gdje *pòjata* nije toponim (v. dolje).

Poprikuša – pod. Ime je sasvim sigurno izvedeno od priloga *pòpriko*, ali motivacija nije jasna.

B. Zemljopisna imena od drugih toponima

Ròč (Ròča) – uži dio vrha Matokita sa strane vrha Svetoga Roka dalje od Vrgorca (prema zapadu). Često u frazi »sivā priko Ròča«. Tu je posrijedi arhaična posvojna tvorba na *-jъ od *Ròk* (*Svētī Ròk*): Ròk-j(ъ) > Ròč 'Rokov'.

C. Hidronimi

Hidronimi nastali ljudskom djelatnošću

Sàrnač/Sàranč – ime zemljišta gdje je bio bunar (tj. *sàrnač* u mjesnom govoru) u Kāpovīcā. Riječ *sàrnač* (postoji i varijanta s premetanjem – *sàranč*) dolazi od turskoga *sarnıç*.

Vlādina vòda (Vlādinē vòdē) – stara zajednička cisterna koji je napravila država pa joj odatle i ime.

Hidronimi koji izražavaju različita svojstva morfonima

Cĕrnā kāmēnica (Cĕrnē kāmēnicē) – prosjek u kamenu u kojem se skuplja kišnica, voda u njoj izgleda crno i odatle joj ime. Na Matokitu.

Plòčnē kāmēnice – dvije kamenice »nā Rāvnōn brīgu« na Matokitu. Prvi je član imena izveden od *plòča*, jer su rupe u kojima je voda u ravnom kame- nu, koji izgleda poput ploče.

D. Kulturni, kulturnopovijesni i gospodarstveni nazivi – utjecaj čovjeka

Toponimi sa spomenom na stara zdanja, obitavališta i objekte

Zādruga (Zādrugē, u Zadругu, u Zadругi, kòd Zadругē) – zgrada gdje je nekoć bila zadruga za vrijeme Jugoslavije, još se uvijek smatra središtem sela (ondje je bočalište i neslužbena gostionica).

Stān – pod. Ime je nejasne motivacije, *stān* danas nema nikakva apelativnoga značenja vezana uza zemlju.

Gòmila (Gòmīlē) – iznad Male lazine na Matokitu. Kao što i samo ime kaže, to je gomila, hrpa kamenja koja zapravo predstavlja staro (ilirsko?) groblje.

Poljoprivredni termini u toponimiji

Vřtā, Vřtline, Vřtlic – podići u Kāpovīcā, svi toponimi dolaze od *vřtā*, *vřtla* 'vrt'.

Kumpirište (Kumpirišta) – ime poda, ondje su se sadili krumpiri.

Sād (Sāda) – ime poda. Od danas nepostojećega apelativa *sād*. Motivacija je nejasna.

Ōgrada (Ōgradē) – šuma, kada se ide u Vŭkojevīčā nŭivu³⁴. Ime je nastalo konverzijom apelativa *ògrada* (v. gore).

Toponimi u vezi s privođenjem tla kulturi

Kòšavina (Kòšavinē) – zemlja (koja se prije obrađivala) na putu prema Kuli. Ime se po svoj prilici izvodi od glagola *kòsiti* jer se ondje kosila trava.

Křč (Křča) – ime poda, izvedeno od glagola *křčiti*. Mjesto gdje se prije krčila šuma.

Křčevina – jednako kao i *Křč*.

Toponimi koji se odnose na vinogradarstvo

Vinogràdina – pod blizu vinograda.

Toponimi u vezi sa stočarstvom i obitavalištima za stoku

Tòrina (Tòrinē) – pod gdje su prije bili torovi, gdje su se čuvale ovce i koze.

Toponimi u vezi s vapnarstvom

Klāčinova dràga – između Prapatnica i Vrgorca. Bit će da prvi član ima veze s riječi *klāk* „vapno“, ali nije posve jasna tvorba.

Toponimi koji označuju ograde

Crkòvnā ògrada – ograda između crkve i Đùgūmā.

Toponimi u vezi s poviješću, povijesnim ličnostima i legendama

Za toponim *Milina zàsida*, v. gore.

Àjdūčkō počivalište (Àjdūčkogā počivališta) – zemljište na putu prema Kašću. Za ime usp. *Milina zàsida*.

Pilēntina jàma – na Matokitu. Ime je dobila navodno prema nekom hajduku *Pilēnti* koji je ondje imao sklonište.

Toponimi u vezi sa sakralnim elementima

Svētī Ròk (Svētōga Ròka, nà Svētōmu Ròku) – najviši vrh Matokita (1063 m). Dobio ime po kapelici sv. Roka koja je ondje bila izgrađena, danas su ondje samo ruševine, kamenje. Kapelica nije mogla opstati jer vrh Matokita za oluje često pogađaju munje. Sveti je Ròko inače svetac zaštitnik Prapatnica i posvećena mu je mjesna crkva (posebno se slavi njegov dan – Sveti Roko 16. kolovoza i Mali Roko 23. kolovoza kada se ide u procesiju oko sela u spomen na čudesan prestanak epidemije gripe španjolice početkom 20. stoljeća nakon što je jedna mati zavjetovala svetomu Roku da joj spasi sina). Valja primijetiti da se sâm svetac zove *svētī Ròko*, a da je ime vrha *Svētī Ròk*.

³⁴ Posvojnost se uvijek ovako izražava, usp. još i *ù_Kapovićā kùću* i sl.

E. Toponimi antroponimnoga postanja

Toponimi od antroponima i geografskog termina

Đùgumov dòlac (Đùgumova dóca) – pod; posvojni toponim po prezimenu *Đùgum*.

Úzin bríg (Úzina bríga) – brijeg na Oravu. Nije jasno što točno prvi dio imena znači.

Toponimi od antroponima i gospodarskih termina

Bàkova bàšča³⁵ (Bàkovē bàščē) – obzidano zemljište, dobilo ime po nadimku vlasnika *Ívana Újdura – Bàka* (bak = bik)³⁶.

Káповiċā bàšča – zemlja iza Mìletīċā na Oravu.

Périna bàšča (Périnē bàščē)³⁷ – mali làzi, podići na Oravu.

Andèlijina njīva – zajedničko ime za više pódā. Ne pamti se po kojoj je Anđeliji zemljište dobilo ime.

Toponimi antroponimnog postanja s toponomastičkim sufiksima

Čúljkovina (Čúljkovinē) – njiva. Bit će da je prema prezimenu ili nadimku *Čúljak*. Toga prezimena danas u Prapatnicama nema.

Màtkovina (Màtkovinē) – njiva. Od imena *Màtko*, ali ne pamti se po kojem je Matku njiva dobila ime.

Toponimi izvedeni toponomastičkim sufiksima od naziva zanimanja

Kováčevina (Kováčevinē) – njiva. Ondje bio kovač, na Kovačevini i Matkovini ima paprati (~ Prapatnice).

F. Toponimi nesigurna postanja ili nejasne motiviranosti

Splòvak – ime poda izvedeno od korijena *plov-* (kao *plòviti*), ali motivacija nije jasna.

Predènjāk – pod. Postanjem vjerojatno ima veze s *prèsti*, ali je motivacija posve nejasna.

Dìjanica – pod. Postanje je nejasno. Možda ima veze s vlaškim *dija* ‘uzdignuto mjesto’. Kako se dotični pod sastoji od više dijelova, moguće je i povezivanje s *dija* ‘dio’.

Dìjavica (Dìjavicē, nà Dijavici) – dràga od Vùkovīċā pa sve do Banje.

Bùsīnjskā dràga – između Prapatnica i Vrgorca. Postanje nije potpuno jasno, možda ima veze s busenjem.

Jàtok (Jàtoka) – predio ispod samoga vrha Matokita. Ondje raste *jàgluka* (‘jaglac’). Etimologija nije jasna.

³⁵ Upravo s ovim naglaskom, ali usp. *Périnu bàšču* s drugim naglaskom.

³⁶ Živio negdje do 70-ih godina prošloga stoljeća.

³⁷ Moj je informant dosljedno izgovarao *bàšča* samo u ovom toponimu, a inače *bàšċa*.

Rječnici i navedena djela

- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. 1–97 [dijelovi I–XXIII], Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1881–1976.
- ERJ = *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, ur.: R. Matasović i Lj. Jojić, Novi liber, Zagreb 2002.
- KAPOVIĆ, MATE 2003 (2005). »Razvoj starih dugih samoglasa u hrvatskom i ostalim slavenskim jezicima«, *Filologija* 41, 51–82.
- KAPOVIĆ, MATE uskoro, »Naglasne paradigme o-osnovâ muškoga roda u hrvatskom«, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*
- LISAC, JOSIP 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
- SKOK, PETAR 1971–4. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knjiga prva: A–J. Knjiga druga: K–poni¹. Knjiga treća: poni²–Ž. Knjiga četvrta: Kazala. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Suradivao u predradnjama i priredio za tisak Valentin Putanec. JAZU, Zagreb
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2004. *Bračka toponimija*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA 1990. »Poimenovanje za 'Filix' v slovanskih jezikih«, *Razprave SAZU XIII*, 73–97
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA 1994. »Toponimi iz poimenovanj za »Filix« v slovanskih jezikih«, Milosav Babović (ur.): *Osmo jugoslovenska onomastička konferencija i drugi lingvistički skup »Boškovičevi dani« (radovi sa Konferencije i naučnog skupa Titograd-Danilovgrad, 19–21. april 1990)*, 121–134
- VRČIĆ, VJEKO 1972. *Vrgorska krajina*, Župski ured Vrgorac.

Toponymy of the village Prapatnice in Vrgorska krajina

Summary

In this paper, the toponymy of Croatian village Prapatnice (near the town of Vrgorac in Dalmatia) is presented. The toponyms included are the toponyms of the village itself, as well as the names of the neighbouring villages and nearby oronyms. A short sketch of the Štokavian dialect of Prapatnice is given in the article as well.

Ključne riječi: Prapatnice, Vrgorac, Dalmacija, toponimija, dijalektologija

Key words: Prapatnice, Vrgorac, Dalmatia, toponymy, dialectology